

Redactioneel

Onlangs ontving de redactie van dit blad een brochure van het Institute for Perception Research te Eindhoven. Deze brochure opent met een probleem: 'In onze informatiemaatschappij is kunnen lezen belangrijker dan ooit. Helaas is leren lezen niet eenvoudig: minstens 20 procent van de leerlingen heeft na de kennismaking met de eerste beginselen aanvullende individuele oefening nodig. Een aantal van hen dreigt als gevolg van onder andere een leesachterstand in het speciaal onderwijs terecht te komen.' Meteen daarop wordt de oplossing geboden: 'Meer individuele begeleiding bij bepaalde onderdelen van het leesonderwijs kan een oplossing zijn. Helaas komt de leerkracht daar in de dagelijkse praktijk niet altijd aan toe. Met nieuwe interactieve leermiddelen kunnen we hem in de toekomst misschien helpen.' En ja hoor: 'Met deze brochure willen we u interesseren voor zo'n nieuwe ontwikkeling: het Leesbord.'

In een beschrijving van Leesbord wordt vervolgens gemeld dat dit interactieve leermiddel prima aansluit op de praktijk, doordat tijdens de ontwikkeling intensief is samengewerkt met het onderwijsveld. Dé praktijk? Hét onderwijsveld? Leesbord lijkt vooral aan te sluiten op de methode van Pim en Sam (*Veilig leren lezen*). De leerling oefent met de computer vijf deelvaardigheden die voor lezen belangrijk geacht worden. Er zijn dan ook vijf programma's met voor elke 'eenheid leerstof' (letters, woorden, zinnen) steeds hetzelfde soort oefeningen. Het kind heeft een koptelefoon op ('zodat de rest van de klas niet wordt gestoord') en wordt toegesproken door de computer die met een 'vriendelijke, menselijke stem' instructies geeft. Het kind wijst de antwoorden aan op het scherm. Er moeten bij voorbeeld woorden afgemaakt worden door letters aan te wijzen of het door de computer gesproken woord moet uit een rijtje worden gekozen. Vervolgens zegt de computer of het aangewezen antwoord goed of fout is.

Het voert te ver hier uitgebreid in te gaan op alle aspecten van dit computerpakket. Dat kan

misschien nog eens in een ander kader. Er zijn vele vragen te stellen. Overigens hebben de makers van Leesbord zich ook vele vragen gesteld. Dat blijkt wel uit de weergave van onderzoeksresultaten die een rol hebben gespeeld bij de ontwikkeling. Tegelijkertijd blijkt echter dat ze zich een aantal wezenlijke vragen niet gesteld hebben. Tegen het eind van de folder wordt gesteld dat gebleken is dat 'wie een verantwoord interactief leermiddel wil ontwikkelen, voortdurend tegen *onverwachte vragen* aanloopt' (cursering van mij). Ik citeer:

- Wat willen we bereiken met het onderwijs waar het om gaat?
- Welke eisen worden aan het onderwijsproces gesteld door leraren en leerlingen die uiteindelijk met het leermiddel moeten werken?
- Heeft een interactief leermiddel wel extra voordelen, of kunnen we net zo goed gebruik maken van een boek, een videoband of de hulp van de leraar?

Onverwachte vragen? Als dergelijke principiële vragen pas tijdens de ontwikkeling naar voren komen, dan is er toch iets grondig mis, zou ik denken. Dan is het uitgangspunt kennelijk geweest: de computer moet. Dan was er eerst de oplossing en pas daarna het probleem. Dan zitten we weer in de situatie dat de middelen de doelen bepalen. Goed onderwijs start vanuit de doelen en laat die de inhoud en vervolgens de vorm bepalen.

Als de computer als *hulpmiddel* de inhoud en de doelen van het moedertaalonderwijs gaat bepalen, betekent dat het einde van goed taalonderwijs. Bij de huidige stand van de techniek kan een computer misschien wel 'praten' maar dat is natuurlijk nog geen communicatie. Een computer kan als het gaat om aanvankelijk leesonderwijs niet veel meer dan (individuele) ondersteuning bieden bij een structuurmethode. En dat wil Leesbord dan ook.

Overigens, op de laatste bladzijde van de brochure komt de aap uit de mouw: Leesbord bestaat helemaal niet! Het betreft hier een ontwerp, een prototype. En de bedoeling van de brochure is een uitgever of fabrikant te vinden om 'het hele Leesbord of een aantal ideeën uit het project te realiseren'. Verder is er geld nodig voor nader onderzoek.

'De uitgave van deze brochure is mogelijk

gemaakt door het programma Stimulering Kennisoverdracht van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen'. Ook het Leesbord-project zelf is gefinancierd door het ministerie van o&w.

Op grond waarvan zouden beleidsmakers tot hun keuzen komen, vraag ik mij af. Miljoenen en miljoenen zijn er al gestoken in de informatica-stimulering. En wat heeft het al met al aan onderwijsverbetering opgeleverd? En vooral: wat had er intussen ook met dat geld gedaan kunnen worden?

Even terug naar het oorspronkelijke probleem: leerlingen dreigen in het speciaal onderwijs terecht te komen. Zouden deze leerlingen werkelijk het meest gebaat zijn bij computer-ondersteuning bij het leren lezen? Of zijn er misschien nog een paar andere dingen mis in ons onderwijs, in onze maatschappij? Deze politieke vraag wordt omzeild door technocratische middelen aan te bieden. Waar het echter op aan komt is de technocraten en hun middelen dienstbaar te maken aan de mensen om wie het gaat: de leerlingen die uit de boot dreigen te vallen en hun leerkrachten. Nu gebeurt het omgekeerde: de technische oplossingen bepalen het probleem en daarmee de allocatie van middelen. Aan de werkelijke problemen komen we op die manier nooit toe.

Marion Keiren & Dorée de Kruijk

Onderzoek, leerplan, lesmateriaal – het project Nederlands vo-i

Het Instituut voor Leerplanontwikkeling (SLO) werkt al geruime tijd aan het 'Project Nederlands Voortgezet Onderwijs Eerste Fase', kortweg: project Nederlands vo-i. Maar in het onderwijs zelf hoor je er niet veel over. Wat houdt het project in? En vooral: levert het iets bruikbaar op voor leerkrachten Nederlands? Voor wie in het Individueel Beroepsonderwijs werkt en wie met de basisvorming te maken krijgt wel, zo leerden Dorée de Kruijk en Marion Keiren. Zij ondervroegen Jan Verbeek en Helge Bonset, respectievelijk leider van en medewerker aan het project. Wat in dit gesprek boven tafel kwam, vindt u in onderstaand verslag.

De SLO en het project Nederlands vo-i

In Nederland is er een uitgebreid verzorgend netwerk voor het onderwijs. Een van de instellingen in dat netwerk is het Instituut voor Leerplanontwikkeling (SLO). De SLO heeft onder meer als taak leerplannen te maken voor verschillende vakken en vakonderdelen.

Sinds 1987 werkt men bij de SLO aan de ontwikkeling van een overkoepelend leerplan voor het vak Nederlands voor de eerste fase in het voortgezet onderwijs, voortaan: het 'project Nederlands vo-i'. Binnen dit project is de ontwikkeling van een leerplan dus het hoofddoel. Maar er wordt ook lesstof ontwikkeld, bij wijze van voorbeeldmateriaal. Achtergrond van het project vormen de veranderde opvattingen over het vak Nederlands waarbij de plannen voor de basisvorming natuurlijk ook een rol spelen.

Aan het project is een drietal activiteiten gekoppeld die uit andere gelden worden betaald. Dat is de materiaalontwikkeling voor computer-ondersteund onderwijs in het kader van het